

Esther: Everlasting Experience

פורים תשע"ה

וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם

(אסתר ט, כח)

3 52 \ INSIDE PURIM - R. Strickhoff

1.8. *Chazal* say that in the future, with the coming of Mashiach, even if all the holidays will be nullified, Purim will still be celebrated (*Midrash Mishlei* 9:2). Why is this so?

1. Most of the holidays of the year are rooted in the miracles of *yetzias Mitzrayim*, the Exodus from Egypt. However, when Mashiach arrives, the miracles that will occur will be so numerous and spectacular that the miracles of *yetzias Mitzrayim* will pale in comparison. They will be like a candle next to a torch. The miracles of Purim, on the other hand, represent the beginning of the wiping out of Amalek, one of the main events of the Final Redemption. As such, Purim is the very beginning of the Final Redemption, and it will therefore stand out and remain a great celebration.

(*Bnei Yissaschar, Ma'amarei Chodesh Adar* 4:8)

6

ז) ונראה דזה מה שיסד הפייטן "תשועתם היית לנצח", והיינו דמיוחדת תשועה זו יותר משאר הישועות שהיא ל"נצח", כיון שכל הישועות יהיו בבחינה בטלה לעתיד לבוא כשהיו גילויים בדרגה יותר גבוהה, אך הגילוי של נס פורים לקיים אומה אחת בין האומות בתוך ההסתר פנים, הוא גילוי יותר גבוה מכל הגילויים שלע"ל, ימי הפורים אינם בטלים לעולם, ולפיכך דוקא בנס פורים אנו אומרים "תשועתם היית לנצח" שלא יתבטלו לעולם.

ועיין בסדר ר' יעקב עמרין בטולם בית א-ל שכתב:

רכת צררונו גם לא יכלו לו לאנדנו ולכלותנו וכל האומות הקדומות העצומות אבד זכרם בטל סכרם סר צלם ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום מה יענה בזה פילוסוף חריף המקרה עשתה כל אלה חי נפשי כי בחתבוני כנפלאות אלו גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שיעשה ה' יתברך לאבותינו בצערים וכמדבר ובארץ ישראל וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר וגודע מעשה תקפו וגבורתו.

והן הן הדברים המבוארים, כי הגילוי של נס פורים לקיים כבשה אחת בין שבעים זאבים, הקמים עלינו בכל דור ודור לכלותינו, הוא גילוי יותר גבוה מכל הגילויים של הניסים שהיו לישראל ביציאת מצרים, ואפילו כלפי הגילויים שיתגלו בישועה העתידה לע"ל, וזה תוכן יחודה של ישועת הפורים שהיא ישועה הקיימת לנצח שלא יתבטל גילוי זה לעולם.

2

א) "תשועתם היית לנצח" צריך ביאור מה הוא יחודה של ישועת הפורים שנקבעה ישועה זו כישועה הקיימת לנצח:

כל המועדים בטלים וימי הפורים לא יהיו בטלים שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

(מרדך שוחר טוב משלי פרשה ט)

4

1. When giving *tzedakah* throughout the year, one may check to see that the one requesting the *tzedakah* is legitimately in need. On Purim, however, the halachah is that אין מדקדקים במעוה פורים — "We are not exacting with Purim money [*tzedakah*]," such that "Anyone who extends his hand to request [*tzedakah*], we give to him" (*Shulchan Aruch, Orach Chaim* 694:3). The *Aruch HaShulchan (Orach Chaim* 694:1) explains that this means, אין צריך לדקדק אחריו — "We do not check after him [to determine if he is genuinely in need]."

5

ימי מאמר א הפורים 313 כח

תהיה יציאת מצרים רק בבחינה טפילה, כיון שיהיו הגילויים לעתיד לבוא בדרגה יותר גבוהה מיציאת מצרים, ולפיכך כל המועדים שיסודם זכר ליציאת מצרים, אין בהם תפיסת מקום לעתיד לבוא, כיון שיהיו הגילויים בדרגה יותר גדולה, ויתבטל הענין של זכר יציאת מצרים, אולם כל זה הוא כלפי הזכרון של גילוי ההנהגה הניסית שלמעלה מן הטבע, שמכח זכרון זה אנו יונקים את כל יסוד ההכרה והאמונה בהנהגתו יתברך בבריאה, וכמו שהאריך בזה הרמב"ן בסוף פרשת בא, ובבחינה זו יהיו הגילויים שלעתיד לבוא בדרגה עוד יותר גבוהה, ויתבטל הענין של זכרון יציאת מצרים, אמנם נס פורים שאינו שייך לזכרון יציאת מצרים, והיינו שאינו בא להכיר ולהודות בהנהגה הניסית שלמעלה מהטבע, אלא שבא להכיר ולהודות בהנהגה המוסתרת של קיום אומה אחת בין האומות בתוך ההנהגה של ההסתר פנים, בבחינה זו לא יהיה בטול לעולם, כיון שגם לעתיד לבוא לא יהיה הגילוי בבחינה זו אלא בהנהגה הניסית שמעל לדרכי הטבע, ובתוכן ענינו של נס פורים שמתוכו בא הגילוי וההכרה בהנהגה הניסית שבתוך ההסתר פנים, לא יתגלה כלל לעתיד לבוא. וגם במצב של הגילוי היותר גדול לא יתבטל ענין ההכרה וההודאה על חסדו ועמנו והשגחתו להושיענו בתוך ההסתר פנים, ולפיכך ימי הפורים אינם טפלים כלל לגילויים שהיו לעתיד לבוא, ולכך לא יתבטלו גם לעתיד לבוא. וזה הביאור בדברי המהר"ל שהבאנו בתחלת הדברים במה שפירש תוכן הענין של ימי הפורים לא יהיו בטלים.

R. Taty

9

And it is just because of this hiddenness that we can and must exert ourselves to reveal the Divine hand. When the Jews at the time of Purim were faced with events which could easily have been perceived as mere coincidence and yet chose to see that Hand within those events, that was a deep and real acceptance of Torah. At Sinai, Torah was obvious, no effort was needed to perceive the Divine, and in a sense the human role was secondary. At Purim the Divine was far from obvious, and that is why the Jewish people's acceptance of Hashem's rule then was, in the same sense, more meaningful.

Amalek's defeat at the time of Moshe and Yehoshua was great, but Haman's defeat at the time of Esther was greater. To see the light when it is overpowering is not difficult; to cause the light to shine when darkness seems overpowering is heroic. Purim is the time of masks; Hashem has gone into hiding in Jewish history, He has donned a mask. But He is not distant; if one is distant he does not need a mask to avoid being identified, the distance achieves that. No, a mask is necessary when one is very close and yet wishes to remain hidden.

10 Festival of Light - R. Left

The joy of Purim is the joy of knowing that this world has purpose and design and is not left to blind chance. There is no happiness greater than the resolution of doubt. Purim resolved the doubts caused by Amalek. This joy is expressed by the Gemara enjoining us to drink wine "ad d'lo yada" (Megillah 7b), becoming intoxicated until one cannot discern between blessing Mordechai and cursing Haman. One who has faith and trust in HaKadosh Baruch Hu, and realizes that it is He who runs the world, can feel secure even in a situation where his own lack of control is most apparent, where he is not even sure what is positive and what is negative. The realization that the world is not the product of chance and accident, but the creation of an intelligent G-d who gives it purpose and direction, gives the Jew a feeling of intense self-worth because he is of supreme importance in G-d's plan.

שיחות הגר"ש מינקוס זצ"ל

פירוש

קל

אסתר שלחה למרדכי "לדעת מה זה ועל מה זה" אמרה לו: אולי כפרו ב"זה א-לי ואנוהו", אולי כפרו בלוחות שנאמר עליהם "מזה ומזה הם כתובים"? (אסתר רבה ה, ד) ויש להבין מה המיוחד בזה א-לי ואנוהו, הרי לכאורה "שמע ישראל" יותר מהותי ושמו כפרו בזה, וכן מהו הענין בלוחות שמוזה ומזה הם כתובים.

ושוכ שאלה אסתר "אולי כפרו בלוחות שנאמר עליהם "מזה ומזה הם כתובים", אולי כפרו ב"אנכי ה' אלקיך". ישנם הרבה מצבים בחיים; פעמים אדם רואה את ה"אנכי ה' אלקיך" בחוש אך פעמים יתכן גם שהאמונה מתערערת. בלוחות היה גם, מהיכן שהסתכלו ראו "אנכי ה' אלקיך", תמיד ללא שינוי!

למעשה בכל מצב יש שתי פנים. בחג הפסח אומרים הלל, אך אם היו טובעים בים גם היו אומרים הלל? היו שני צדדים, צד אחד שינצלו וצד שני שיטבעו. וכן בחג השבועות: קבלנו את התורה, אך יכולנו גם לא לקבל את התורה.

אך ישנו מצב ששולל את השתי פנים, זהו מצב של "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע" (תהלים כג, ד). מדוע? "כי אתה עמדי". הקב"ה נמצא עם היהודי בכל מקום ובמצב זה אין פנים אחרות. וזה הפירוש של לוחות. הלוחות הם חירות ממלאך המות ומכל המצבים. "מזה ומזה הם כתובים"

והנה הניסים והנפלאות הגדולים שעשה השי"ת עמנו ביציאת מצרים, הלא היה בגלוי ובפירסום וכולם ראו את הניסים והנפלאות האלו, וגם לעתיד לבוא כשנוכח והשי"ת יראנו ניסים ונפלאות, הרי גם אז נראה עין בעין את כל הניסים האלו, אמנם מלבד זאת יתגלה ויתוודע לנו לעתיד לבוא בעת הגאולה העתידה, איך שעזר לנו השי"ת גם בגלות, ולעתיד לבוא נראה שכל יום ויום בגלותינו וכינו לישועות ולניסים מאת השי"ת, וכדאיאת בגמ' (שבת יג:) "אם באנו לכתוב אין אנו מספיקין", ואז נבין שאף שהיינו בגלות בשפל המצב מ"מ בכל רגע ורגע בגלותנו עזר לנו השי"ת, ולכן נצטרך אז להביא קרבן תודה על כל מה שעזר לנו השי"ת בגלותינו."

8

וזהו כוונת המדרש "לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל", כי לעתיד לבוא לא נצטרך לשום קרבן, כי הכל יהיה בשלימות, אמנם קרבן תודה נצטרך להביא להודות להשי"ת על כל מה שעזר לנו השי"ת בגלותנו, כי אז יתגלה לעין כל ויתוודע לנו את הישועות שעזר לנו השי"ת בגלות.

והנה ימי הפורים אנו עושים לזכר הניסים והנפלאות שעשה לנו השי"ת בימי מרדכי ואסתר, ואז היו בני ישראל בשפלות ובגלות, וכמו שאמרו בגמ' (מגילה י:) "רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא (עורא ט. י) 'כי עבדים אנחנו ובעבודתנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס' אימתי בזמן המן", והיינו שנס פורים הוא מיוחד בזה יותר משאר הניסים שזכו בני ישראל, שנס זה היה בעת שבני ישראל היו בגלות, ואף בעת שהיו בני ישראל בעבודתם בעיצומו של הגלות בכל זאת לא עזבם השי"ת וזכו להנס של פורים.

ולכן "ואם כל המועדים יהיו בטלים", דכל המועדים הם זכר להניסים של יציאת מצרים, ולעתיד לבוא יהיו ניסי יציאת מצרים טפלים אל הניסים של הגאולה

העתידה, ולכן יהיו כל המועדים בטלים לעתיד לבוא, אבל "ימי הפורים לא נבטלים" כי ימי הפורים מורים על הניסים והנפלאות שעשה עמנו השי"ת בימי מרדכי ואסתר וזקא כשהיינו בגלות ובשפלות, ולעתיד לבוא הלא נראה ונבין שגם כשהיינו תחת עול הגלות בשפל המצב עזר לנו השי"ת בכל רגע ורגע, ולכן לא יבטלו ימי הפורים לעולם, כי לעתיד לבוא נבין עוד יותר ענין זה מה שעזר לנו השי"ת בכל הגלויות ובפרט בעת גלותנו המר הזה.

ד"ר מרדכי ש"ב

שומע על בגתן ותרש, כמו כן יכול בהחלט להיות שאצל מלך על מאה ועשרים ושבע מדינה תדד שנתו מעיניו בלילה ושיביאו לפניו את ספר הזכרונות, הכל נראה דבר טבעי, אך צירוף המקרים הזה שהביא לישועת ישראל מוכיח גם את הטבע מנהיג הקב"ה וכי הוא שולט בכל המקרים כולם, כל ההנהגות הניסיות היו נצרכות לשעתן ואין להם מקום לעתיד לבוא, אך לעתיד לבוא הגלוי הגדול שיהיה, הוא, שהקדוש ברוך הוא יראה לנו איך שהוא מנהיג את כל מקרי העולם הטבעיים, כמו שהיה בפורים לכן פורים לא יבטל.

יסוד זה למדנו גם ממשנתו של הגר"א, הוא שואל מדוע נאמר במגילה בימים ההם כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו, הלא לכאורה הוא ספור דברים בעלמא ללא שום צורך, כשמשפטים סיפור לילך מרחיבים לו ומציינים לו כיצד היה נראה כסא המלך ואיך הוא יושב עליו, אבל לדידן אין שום צורך בזה.

מבאר הגר"א שספור זה בא להורות לנו את היסוד האמור לעיל, אחשוורוש רצה לשבת על כסא מלכותו של שלמה, אך פחד כיון שכבר פרעה נכו עלה על כסא שלמה והארי אשר בכסא הכהו מכה גדולה ועשאוהו צולע על ירכו, לכן שכר אומנים שיעשו לו כסא כמו של שלמה המלך, אומנים אלו לא נמצאו אלא בעיר שושן שלא היתה עיר הבירה, הם עשו את הכסא, אך לא היו יכולים להובילו לשושן הבירה, עקר אחשוורוש את עיר הבירה ממקום שבו היא היתה והעבירה לשושן הבירה.

והנה למתבונן מן הצד נראה הדבר כמקרה בעלמא נדמה לו שהסיבה שהגיע לשושן הוא מפני הכסא, אך האמת היא, שאת הכל סיבבה ההשגחה העליונה, כיון שמרדכי ואסתר גרו בשושן ועל ידם צריך להעשות הנס, לא רצה הקב"ה להטריח את מרדכי ללכת אליו והביא אותו אל מרדכי.

15

The word "ha'min" is no more than the question itself: in the sentence "Did you eat...?" the word "ha'min" is simply that part of the syntax which poses the question. That is Haman and that is Amalek: the spiritual force which is represented by Amalek is the force which distances Hashem from the world, as it were, that force which blinds human eyes to the higher truth. Amalek is the gap between Hashem and the world.

THE PRESENCE OF PURIM • 155 R. Zev Leff

16

AMALEK THE ATHEIST

After the miracles of the Exodus and the splitting of the sea, the entire world stood in awe of Klal Yisrael and Hashem, who had redeemed and protected them. Only Amalek refused to acknowledge that there was a divine power guiding the events in this world. Where others saw the divine hand, they saw only blind luck and coincidence.

Why was Amalek different from all the other nations?

It says in Mishlei (19:25), "Hit the scoffer and the fool will be awakened." The Midrash says that the "scoffer" refers to Amalek and the "fool" refers to Yisro (Shemos Rabbah 27:6). Rabbi Tzadok HaKohen of Lublin explains that the scoffer believes in nothing and the fool believes in everything (Tzidkas HaTzaddik 260). Until Amalek, all the nations were either believers in G-d, like Klal Yisrael and some of the nations of the world, or idolaters who believed that the various powers of the world functioned independently and intelligently and had to be served as gods; like Yisro, they believed in everything. Amalek was the first to introduce atheism as a philosophy — believing in nothing, that the world was not created or guided by any intelligent power, but was rather the result of the blind forces of nature alone.

Although idolatry is evil, it is not as serious as atheism. Idolatry can serve as a springboard to believe in G-d, as it did for Avraham Avinu and Yisro. One starts with a belief in a power, and one deduces that there must be a power that is supreme who created and guides all the other powers. But the denial of any intelligent creation or guiding force, attributing all to the blind forces of chance, will never lead one to believe.

In this respect, the Maharal says, Amalek is the antithesis of Klal Yisrael. We are at one end of the spectrum and hence called "reishis," the beginning, and Amalek is at the other end of the

spectrum, also called "reishis," as it says, "Reishis goyim Amalek — Amalek is the first among nations" (Bamidbar 24:20). All the other nations are in the middle, and there is a struggle that is taking place on an ongoing basis, a tug of war. We strive to influence the world to abandon their idolatry and believe in the one G-d. Amalek strives to influence the world to abandon their idolatry and become non-believers, atheists.

17

The Torah describes Amalek as "the one who chanced upon you on the way" (Devarim 25:18), because Amalek views all events as mere chance. Amalek is further described as "not yirei Elokim" — they did not fear G-d as He is manifest in nature. They refused to recognize G-d's connection to the world and the events that occur within it. As atheists, they even denied the intervention of elohim acheirim, of other, secondary intelligent powers. So they attacked us "baderech," on the path. This word is used consistently in describing

(שמות לב, טו). מאיזה צד שמסתכלים על הלוחות קוראים "אנכי ה' אלקיך" (רש"י שם).

14

סגנת המדרגה - שייכות עם הקב"ה בחיי היום יום

זהו הגיון המיוחד של פורים וזה מה שצריך לקחת מפורים לכל השנה. להתחזק באמונה כזו שאפשר לבקש מהקב"ה כל דבר, רק צריך לבקש באופן מספיק ולהכניס את הקב"ה בחיך החיים - זה א-לי ואגוהו. למצוא את הקב"ה

17

השאלה (בבא מציעא - ד' ב' ע"ג)

פרק לא - לכל יהודי יש נפשות הנצבות עליו

התיקון של קוץ ודרדר תצמיח לך

ומהו תיקונו של אדה"ר אחר אכלו מעץ הדעת? וקוץ ודרדר תצמיח לך (בראשית ג' ט"ז). שכתבו הספרים שאות דלת של תיבת אחד בפסוק שמע ישראל רבתי כדי שלא נחליפה באות ר' ולקרותו ח"ו ה' אלקינו אחר ח"ו. וכן בפסוק לא תשתחוה לאל אחר האות ריש רבתי כדי שלא נקרא בטעות לא תשתחוה לאל אחד ח"ו. הנה החילוק בין אותיות ריש ודלת הוא הקוץ שעל צד הימין של ראש הדלת משא"כ באות ר'. והענין הוא שקודם אכילה מעץ הדעת ההבחנה בין אחד לאחר ובין הקדושה והטומאה היתה ברורה משא"כ אחר שנתערב טוב ברע ורע בטוב. וזהו היה כוונת השי"ת באמרו לאדם וקוץ ודרדר תצמיח לך כלומר מעתה יש בקרבך המלחמה עם יצרנך. ומוטל עליך להבחין בין הטוב והרע, בין האחד והאחר, בין הרשע הצופה להמיתך ובין הצדיק שהוא הטוב הרוצה להנחילך עוה"ב. מעתה כל מלחמותיך טובות על ציר הכרת הקוץ דהיינו להבחין מהו רצונו של הקל האחד בתוך עירוב דרדר אותיות ד' ור'.

19

Amalek's attack in Beshalach, in Ki Savo, and in Shmuel. Perhaps the significance of this is that one who believes in an intelligent divine force that created and guides the world believes that the world has a purpose and goal — a path that has been designed for it. An atheist, who believes only in random chance, denies such a path. He claims that the occurrences are random and unrelated, not part of some master plan. Amalek attacks us on our path to receive the Torah, challenging the concept of a path, which signifies purpose and meaning in the world.

This explains another word used in conjunction with Amalek: machar, "tomorrow." Moshe joins Yehoshua to fight Amalek "to-

morrow" (Shemos 17:9). Similarly, in the megillah Esther tells the king she will inform him "tomorrow" concerning Haman (Esther 5:8). We who believe in G-d, who has a master plan for the world, have a tomorrow. Amalek, the atheist, has no tomorrow, only the present, a chance accident that may or may not continue.

20

המסירה באסתר - ד' ע"ג
במה זכה פורים וזכתה המגילה, למה שלא זכו חגים ומגילות אחרים? מה עושה אותם על-זמניים מעבר להווה להיותם קיימים גם ב'מחר'? בטרם נקרב אל מלאכת התשובה. נציין שבחמישה היבטים נוספים בולט מעמדם הינצחני והיעל זמני של המגילה ופורים בפרט והמלחמה בעמלק בכלל.

21

(א) במגילת אסתר - בעת שמרדכי ואסתר קבעו את החג, הם מדגישים את המשכיותו לעד. וכך כתב מרדכי בספרים ששלח אל כל היהודים: "לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמישה עשר בו בכל שנה ושנה" (ש, כא), ואכן כך נתקבל הדבר למעשה, "קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור...וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם" (שם שם, כו-כח).

הדגשת "זרע היהודים", הווי אומר, המשכיות הדורות לעתיד, חזרת עוד פעמיים בסוף המגילה. אסתר המלכה ומדרכי כותבים ספרים לקיים את כל תקף "אגרת הפורים הזאת השנית...לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם...וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם" (שם כט-לא); וכן מדגיש סיום המגילה שמדרכי היהודי "דורש טוב לעמו דובר שלום לכל זרעו", ופירש רש"י: "מוסב על עמו", דהיינו, מדרכי דורש טוב לכל זרעו של עמו, כאומר שדרישת טובתו של מדרכי עמדה לא רק ליהודים שבדורו, אלא גם לכל זרעם אחריהם. הגם שה"זרע" שמדובר בפסוקים אלו אינו מציין את נצחיות העתיד, נדמה שהסיום שמודגשת בו המילה "זרע", רמז שהחג עצמו יש בו פן על-זמני ונצחי.

(ב) במצות מחיית עמלק - שהיא המקור הראשוני למאבק שלנו בהמן האגני, הוא ה"עמלק התורן" שבימי מדרכי ואסתר, בולט יסוד הנצחיות במידה מרובה. אחרי המלחמה הראשונה של עמלק בישראל, נשבע ה': "ואמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה; בעמלק מדור דור" (שמות יז טו), ודרשו חז"ל, "כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם" (תנחומא, סוף כי תצא), ושלמות שמו וכסאו של ה' שייכת לעולם שלעתיד. גם לשון המצוה דאוריתא על זכירת מעשה עמלק יש בה רמז לעתיד "והיה בהניח ה' א-להיך לך מכל אויבך מסביב...תמחה את זכר עמלק" (דברים כה יט).

אכן, "למחר" יהיה חג לה', כי עמלק אינו שייך להתקיים באותו יום שלעתיד לבא שבו יהיה ה' אחד ושמו אחד. ולפיכך מרובים כל כך רמזי המחר במגילה ובחג, כפי שהבאנו לעיל. מעתה נבין גם מדוע אין מגילת אסתר ופורים בטלים. כי באסתר וחגה הם יום של ראיית מציאות ה' של מחר בתוך הכיסוי וההעלם של היום. משום כך יתקיימו החג והמגילה לנצח - גם למחר.

ג. "למודים הם עמלקים ללקות ביום מחר"

רעיון ה"מחר" במלחמת עמלק שהסברנו לעיל עומד ביסודו של מדרש מפורש: "כל זרעו של עמלק למודים הם ליפול במחר. וכן הוא אומר "מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה" (שמות יז טו) וכן בשאלו "כעת מחר אשלח אליך איש" (שמואל א ט טו) וזו כאן "ומחר אעשה כדבר המלך" (אסתר ה ח). ישנן עוד שלוש מלחמות של עמלק שאינן מנייות במדרש שגם בהן בולט יסוד ה"מחר". נעבור על רשימת מלחמות עמלק בישראל אחת לאחת ונלמד כיצד שולט בכלן יסוד ה"מחר".

(א) נושה ויהושע. המלחמה הראשונה של עמלק בישראל היתה "בדרך נצאתכם ממצרים", ושם נאמר "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים. ויאמר משה אל יהושע בחור לנו אנשים, וצא והלחם בעמלק מחר אנכי ניצב על ראש הגבה ומטה הא-לוהים בידך" (שמות יז ה-טו). פשוטו של פסוק זה אינו ברור, והוא תלוי בפירושו. האם מחר מתייחס לרישא: "צא והלחם בעמלק מחר", או שמא: "מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה"? הגמרא כוללת פסוק זה בין המקראות שאין להם הכרע: "איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להן הכרע [רש"י: לדעת היכן הן נוטין]: שאת, משוקדים, מחר, ארור וקם" (יומא יב, ע"א ע"ב). רש"י בחימש כתב "מחר - בעת המלחמה אנכי ניצב", משמע שדעתו נוטה שמחר מתאר את הסיפא של הפסוק. מפרשים אחרים לומדים שהמחר עולה על שני חלקי הפסוק וכך כתב רב"ע: "מחר דבק עם 'הלחם' ועם 'אנכי ניצב'"¹⁸.

התירושים נשמעים, אבל עדיין נשמע ההד של השאלה, למה לחכות למחר כשעמלק מתקיף היום? ועדיין צוח המדרש ואומר "מכאן שאין מתרשלין לדבר מצוה" אבל לפי היסוד שהבאנו לעיל ברור שאי אפשר לנצח את עמלק היום, כי עמלק למוד ליפול למחר. וכך אכן חירץ במדרש: "ולמה אמר למחר אנכי ניצב? אלא שראה שאין זרעו של עמלק נופל אלא למחר, לכן אמר מחר"¹⁹.

אבל אסתר אינה עושה את הדבר הפשוט ביותר, לבקש על עמה, אלא מזמינה את המלך והמן למשתה באותו היום, וגם באותו משתה כשהנס חזיר על עצמו היא שוב מזמינה למשתה שיערך למחר "ומחר אעשה כדבר המלך" (שם ח). קשה לבטא במילים את המעשה החומר של אסתר. כל היהודים צמיים זה שלווה ימים לילה ויום. הגזירה הנוראה מרחפת על ראשם, המוות מוחשי ביותר, והיא עורכת משתאות! כלום אין כאן בגידה נוראה בשליחות הגורלית אשר לצרכה הגיעה למלכות? כלום אין כאן כפירה נוראה בטובתו של מקום ובניסויו?

המדרש: "ואפשר לי לומר כי ביום השלישי עדיין לא היו שלוש ימים [=עדיין לא נגמרו שלוש ימי הצום] ואסתר רצתה שיהיה אחר שלוש הימים"¹⁸. אבל עוד חשובה אחת גדולה ונכונה לשאלת הרחיבה, והיא עולה מעיקרון שהוסבר לעיל, שמלחמת עמלק היא מלחמת המחר. "מה ראתה אסתר לומר ומחר אעשה כדבר המלך, אלא שכל זרעו של עמלק למודים הם ליפול למחר. וכן הוא אומר מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה, וכן בשאלו הוא אומר כעת מחר". אסתר רוצה את בקשתה למחר, כי היא יודעת שאת עמלק אין מביסים היום, רק המחר, הוא היום המתאים למחית עמלק, ואם השעה משחקת לה היום, את ברור הוא לה, שמחר יהיה האות הזה: "ומחר אעשה כדבר המלך".

הקטע השני במגילה בו בולט יסוד המחר, נעוץ בסופה של המגילה ובאחת מההלכות היותר מפורסמות של פורים היא החלוקה בין פורים דפריים לפורים דמוקפון. אבל הלכה זו עם שהיא מפורסמת וידועה אף לחינוכות של בית רבן, היא הלכה מנוורה עד למאד. בכל חגי ישראל לא יוצא לו לפורים חבר ורע שיתוו אותה בשני תאריכים שונים. בדיו הוא שחג יאחד את כל העם לעשותו בעת ובעונה אחת בכל מקום שבעולם. זהו כך נאמר כמה פעמים בפרשת הנועדות

בציון זמני המועדים "בכל מושבותיכם" (ויקרא כג ג; יד: כא-לב) מדוע אם כן נחוג פורים מלכתחילה בשני זמנים שונים? לכאורה, התשובה מפורשת במגילת אסתר: "ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום (ט, יא). וכך נקבע לדורות "לחיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה" (ט, יב).

ועדיין ארבע שאלות לנו בעניין זה, בחלקן עסקנו לעיל (עמ' 146 ואילך).
 (א) אחרי שבא מספר ההרואים בשושן לפני המלך, הוא חזר ומציע לאסתר "מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש" (ט, יא). היינו מצפים שאסתר תבקש טוב לעמה בסדרת תקנות שייטיבן עם מצבו הגשמי והרוחני של העם. אולם אסתר מבקשת: "ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן, לעשות כדת היום" ואנו נדמהים כלום זו דרך יהודית של מי שחוט של חסד משוך עליה? כלום צמאת דמים היא? וכי לא שבעה נפשה ממספר ההרואים שעד כה? הרי אלו שעמדו עליהם לבקש רעתם, כבר הומתו ביום הקודם, והרג נוסף למה לה?

(ב) ומתוך שאלה זו המתייחסת לבקשת אסתר בשעתה, נובעת שאלה על התקנה הנצחית לדורות. מה טעם קבעו להנציח את היום הנוסף לנצח נצחים? הצו לפיו החירו ליהודי שושן להרגו באויבים יום נוסף, נראה פרט שולו בכל הנס של ה"זנהפוך הוא", ומה טעם להנציח פירוד בעם לדורי דורות?

(ג) ושאלה נוספת על המחר הכפול, הן של הפורים והן של שושן. במגילה נאמר: "ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמדו על נפשם...ביום שלוש עשר לחדש אדר ונח בארבעה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה. והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו, ונח בחמשה עשר בו, ועשה אותו יום משתה ושמחה" (ט טו-יח). הנס האדיר אירע בעיקר ביום י"ג ובן התרחש "זנהפוך הוא", ובשושן קרה כדבר הזה גם ביום י"ד. מדוע החגיגה היא רק "למחרת" כאשר נחו "מאויביהם"? בנדהג שבעולם יום הניצחון על האויב הוא יום החג ולא היום שלמחרתו?¹⁹

(ד) ואף אם נבין מדוע נקבע יום החג למחרת נס ההצלה באותו הדור, גם כאן יש לשאלו מדוע הונצח דבר זה לדורות, אף אם בשעת מעשה היה צורך לחכות לינח מאויביהם, בשנים שאח"כ הרי ראוי לקבוע את הנס ל"בו ביום" שאירע הנס?

היסוד שאותו אנו מוכיחים במאמר זה, יש להסביר את כל השאלות בכיוון שונה לחלוטין. מחיית עמלק היא "למחר" ולכן מבקשת אסתר יום נוסף כדי לעיין את המיוחדות הזו, בהשמדה הסופית של עמלק. לכן גם נקבע ה"מחר" לדורות, כקיומם של שני ימים לפורים, כי עניין ה"מחר" בעמלק אינו שולי ואינו טפל כאשר שאלנו, אלא יסוד עיקרי וחשוב בעיצומה של מלחמת עמלק. וכך כתב הרב הוטנר, אחרי שהסביר את עיקרון ה"מחר" במלחמת עמלק: "וכל אונן בוחנת מקשיבה היא את ההדגשה הזו בוקעת ועולה מתוך בקשתה של אסתר. כי בשעה שבקשה אסתר על הוספת יום של מחיית עמלק בשושן העיר, לא בקשה אלא שיהיה גם מחר כדת היום, מפני שבעצם תחומי היום הזה גרידא, אי אפשר לה למפלתו של עמלק, וכל העניין אינו נעשה אלא בערוף ענינו של - למחר"²⁰.

לכן גם החג אינו ביום הניצחון עצמו, אלא למחרתו. "ינוח מאויביהם" אינו אלא בבואה של הנאמר במלחמת עמלק המקורית "והיה בהניח לך ה' א-להיך מכל אויבך מסביב". וכשם שפסוק זה רמזו שמחייית עמלק היא עניין למחר, כך גם תגינת המחיה למעשה, אינה ביום המחיה עצמו אלא למחרתו. "נוח מאויביהם" ועשה אותו [את יום ה'נוח'] יום משתה ושמחה.

Amalek in gematria is safek, "doubt." Amalek's adamant doubt that G-d has a connection to world events weakens belief by introducing doubts. This is the meaning of our Sages' statement that as long as Amalek exists G-d's Throne and His Name are incomplete (Tanchuma, Ki Seitzei 17). G-d's Throne represents our recognition of His rule over the world. His Name signifies the divine attributes with which we relate Him to the totality of experience. As long as Amalek exists, recognition of Hashem is only partial and diminished.

G-d's Throne is the representation of His malchus, His divine providence in running the world. Amalek generates doubts and makes it difficult to see G-d on that Throne guiding the world. When Amalek is around, everything appears as chance, as coincidence or the result of social, political, and economic causes. Thus, the Torah refers to G-d's throne as "keis" instead of "kisei," omitting the alef (Shemos 17:16). When the alef, representing the one G-d, is removed from the kisei it remains "keis," hidden. The same verse refers to Hashem as Kab, spelled yud and hei. The four-letter Name of Hashem, Yud-Kei-Vav-Kei, connotes that G-d was, is, and always will be — past, present, and future. The first two letters of the Name, yud and hei, are the letters needed to form the words yibeyeh and hayah — "will be" and "was," future and past. The second two letters, vav and hei, are the letters in hoveh — "is," present. As long as Amalek is a factor in the world, G-d can still be recognized from the past by studying the incidents of divine providence that occur in Tanach. G-d can also be discerned in the future by studying the prophecies found in Tanach, G-d's promises of future events of divine providence. But in the present it is difficult to see G-d's hand in the events of the world. Hence the part of G-d's Name that indicates past and future — the yud and hei — is intact, while the vav and hei, which indicate present, is removed.

דין לרחמים, נמצא שאין שום מועדף
מה שעורר המן ודין על ישראל, שהרי
הצדיק בתפלתו מהפך הדין לרחמים,
ואם כן כל זה איננו שוה לי.

[ב]

ד' מצוות כפורים
כנגד ד' אותיות שם הוי"ה
כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים
פנים, נראה לכאור מה ראתה
אסתר על ככה להזכיר את השם הוי"ה
דוקא כשהזמינה את אחשוורוש והמן
למשתה אשר עשתה, על פי מה שביאר
הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע
ב"מחשבות חרוץ" (סימן ו), הטעם
שתקנו חכמינו ז"ל כפורים לקיים ד'
מצוות: א. מקרא מגילה, ב. משלוח
מנות, ג. מתנות לאביונים, ד. משתה
ושמחה, כי ד' מצוות אלו הם כנגד ד'
אותיות השם הוי"ה, ומבאר שם הענין
בוה בלשון קדשו:

"ונראה לי שהם נגד ד' אותיות שם
הוי"ה ברוך הוא, דמלחמה לשם זה
בעמלק מדור דור, והניצוח הוא על
ידי ד' מצוות מעשיות אלו... ועל
ידי אותן מצוות מתגלית אותה
ישועה כפועל בכל דור."

ונראה ליישב הענין בזה, על פי מה
ששנינו בגמרא (סוכה יד):
"למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר,
מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן
ממקום למקום, אף תפלתם של צדיקים
מהפכת דעתו של הקב"ה ממתת
אבונות למדת הרחמים". מכאור מזה
שהכח של הצדיקים להפוך מדת הדין
למדת הרחמים הוא על ידי תפלה. והנה
מצינו בגמרא (ברכות לב:) שישנם
בשמים "שעת" תפלה, וכן אנו אומרים
בתפלתינו: "פתח שערי שמים
לתפלתינו", ומקרא מלא דיבר הכתוב
(תהלים קיח ט): "פתחו לי שערי צדק
אבא במ אודה יי"ה, זה השער לה'
צדיקים יבואו בו".

מעתה יתבאר מה שאמר המן הרשע:
"וכל זה איננו שוה לי". כלומר
הן אמת שיש בכוחי לעורר הדין על
ישראל ולהפוך הצירוף של השם הוי"ה,
אך עם כל זאת "וכל זה איננו שוה לי",
ומפרש הטעם: "בכל עת אשר אני רואה
את מרדכי היהודי יושב בשער המלך",
לומר שמרדכי יושב בשער המלך
העליון הקב"ה להתפלל לפניו, כדרך
הצדיקים הדופקים על שערי תפלה
ומבקשים רחמים: "פתחו לי שערי
צדק", ועל ידי התפלה הוא מהפך את

וכתה אסתר שבקשתה "כתבנו לדורות" נתקבלה. וקיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה... וזכרם לא יסוף מורעם" (ט, כא-כג), "ואף שכל המועדים עתידים להבטל, ימי הפורים אינם בטלים לעולם", כי הם המגשרים בין מלחמות ישראל בעמלק שבעולם הזה לבין המלחמה האחרונה בעמלק, הנושקת לעולם הנצח, וזו מלחמת עמלק שראשונה בדבר ה' "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור", וסופה בשלמות הכסא והשם: "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

שבילי פנחס / מגילת אסתר / מאמר טו / שביל השמות קעח

ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו" (ה ד)
ידוע ומפורסם מה שגילה לנו רבינו האריז"ל ב"פרי עץ חיים" (שער הפורים פרק ו), כי המן הרשע ביקש להמשיך הדין על ישראל, מצירוף שם הוי"ה כשהוא כולו מהופך הוי"ה, שאז כהיותו מהופך הוא רומז שנהפך הרחמים לדין, והוא שאמר המן לאוהביו וזרש אשתו (אסתר ה יג): "וכל ז'ה איננו שויה לי", סופי תיבות הוי"ה שהוא צירוף מהופך, ובכך ביקש לעורר הדין על ישראל ח"ו.

אולם אסתר המלכה בתפלתה המשיכה רחמים לישראל, על ידי שהפכה הצירוף לשם הוי"ה ביושר באמרה: "אם על המלך טוב", סתם מלך במגילה

רומז על המלך העליון הקב"ה: "יבוא המלך ויהמן היום", ראשי תיבות שם הוי"ה ביושר להמשיך רחמים על ישראל, והסכים הקב"ה עם אסתר בכחינה אחת להמשיך רחמים לישראל משם הוי"ה ביושר, ועם המן בכחינה אחת להמשיך הדין עליו ועל כל אויבי ישראל מהצירוף שם הוי"ה מהופך, בכחינת: "נגוף ורפוא" - נגוף להמן ורפוא לישראל עכ"ה ק.

[א]

וכל זה איננו שוה לי"
כי מרדכי בתפלתו מהפכו לרחמים על פי האמור ארווחא להבין מה שאמר המן לאוהביו וזרש אשתו (אסתר ה יג): "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך". והנה כבר נתבאר
האריז"ל, כי בפסוק זה ביקש אותו רשע להמשיך הדין על ישראל באמרו: זיה איננו שויה לי", סופי תיבות הוי"ה שהוא צירוף שם הוי"ה מהופך, אך לפי זה יש לתמוה, מדוע אם כן אמר המן על כך: "וכל זה איננו שוה לי", הלא כל רצונו הוא בכך שיתהפך הצירוף, ובדאי שלפי דעתו הרעה היה שוה לו בכך.

וזכו פירוש הכתוב (אסתר ט א):
 "ובשנים עשר חודש הוא חודש
 אדר... ביום אשר שכרו אויבי היהודים
 לשלוח בהם, ונהפוך הוא אשר ישלטו
 היהודים המה בשונאיהם". פירוש, ביום
 אשר קיוו אויבי היהודים לשלוח בהם,
 על ידי שהפך המן את הצירוף של שם
 הוי"ה באמרו: זיה אינני שויה ליה,
 אמנם על ידי תפלת אסתר: "ונהפוך
 הוא", שנהפך צירוף זה לישראל לשם
 הוי"ה כיושר מדת הרחמים, ולהרמזים
 נשאר צירוף מהופך מרת הדין, ועל ידי
 זה, "אשר ישלטו היהודים המה
 בשונאיהם". נמצאו למדים מזה, כי
 סגולת יום הפורים היא, להפוך צירוף
 השם הוי"ה מהופך לצירוף שם הוי"ה
 כיושר לישראל, ונשאר הדין של השם
 הוי"ה מהופך על ראש רשעים.

מעשה יתבאר דברי חכמים: אין
 מרקדקין במעות פורים, אלא
 כל מי שהוא פושט את ידו ליתול נותנין
 לו, כי בכל השנה צריך לדקוק
 להקדים לפשוט ידו לתת צדקה לעני,
 כדי שיתהווה מזה צירוף שם הוי"ה
 כיושר, אבל בפורים אין מרקדקין
 להקדים לפשוט ידו, "אלא כל מי שהוא
 פושט את ידו ליתול נותנין לו".
 שאפשר להמתין עד שיבוא העני
 ויפשוט ידו לקבל, כי אף על פי
 שהצירוף של השם הוי"ה הוא אז
 מהופך, בכל זאת הלא סגולת יום
 הפורים היא להפוך מדת הדין למדת
 הרחמים, כמו שעשתה אסתר באמרה:
 "יבוא ה'מלך ו'המן היום, נמצא
 שהצירוף יתהפך מעצמו כיושר רחמים
 לישראל, וירוויח בזה שהצירוף של דין
 מהופך יחול על שונאי ישראל כמו
 שהיה בפורים.

41

הכל שאף שורשה של מידת הדין נעוץ
 במידת החסד, וכל מטרת העונש אינה אלא
 כדי להועיל לאדם ולטהרו מחטאיו - כי
 כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך"
 (דברים ח, ה), ומשום כך יודו ישראל ויהללו
 לקב"ה על גילוייה של מידת הדין, כפי שנהגו
 להודות בעת גילוייה של מידת החסד
 והרחמים.

מעשה יובן היטב מדוע דוקא נס הפורים
 יזכר גם לעתיד לבוא, שכן גילוי
 המיוחד של נס זה - התגלות החסד מתוך
 מידת הדין, הביא את ישראל לקבלת
 התורה מאהבה, מתוך טובה וחסד נצחיים,
 וזה הוא יסוד ענינם של הימים העתידיים,
 ימים בהם יכירו הכל וידעו כי אף מידת
 הדין מונגהת מתוך חסד - "ביום ההוא יהיה
 ה' אחד ושמו אחד".

[כ]

בעש"ט: יקדים לתת צדקה
 כי אז הצירוף הוא כיושר

בספר "בעל שם טוב" (פרשת ראה סימן
 ח) מביא מה שכתב בספר
 "מכשר צדק" להרה"ק רבי ישכר בער
 מזלאטשוב זי"ע (פרשת ראה) בשם
 הבעש"ט הקדוש זי"ע לפרש הכתוב
 במצות צדקה (דברים טו ח): "כי פתוח
 תפתח את ידך לו", על פי מה שלמדנו
 מדברי האריז"ל, כי בעת נתינת צדקה
 צריך לכוון ד' אותיות שם הוי"ה. לפי
 זה אומר הבעש"ט, שהנותן צדקה צריך
 להשתדל להקדים לפשוט ידו לתת
 צדקה טרם שהעני מבקש, כי אז היחוד
 של השם הוי"ה הוא כסדרו שהוא מדת
 הרחמים, הפרוטה היא כנגד אות ה', ה'
 אצבעות הנותן כנגד אות ה', הזרוע
 הפשוטה לתת כנגד אות ו', ה' אצבעות
 של העני המקבל כנגד אות ה' שניה.

אולם אם אין האדם נותן צדקה, רק
 אחרי שהעני פושט את ידו
 ומבקש ממנו, כי אז הצירוף של השם
 הוי"ה אינו כסדרו אלא הפוך, שהרי
 היחוד מתחיל למפרע מה' אצבעות של
 העני המבקש שהן כנגד אות ה' שניה,
 הזרוע הפשוטה של העני המבקש אות
 ו', ה' אצבעות הנותן אות ה' ראשונה,
 הפרוטה אות ו', וכאשר הצירוף של
 השם הוי"ה אינו ישר אלא הפוך, הוא
 רומז שנתהפך מדת הרחמים של הוי"ה
 למדת הדין ח"ו, על כן יקפיד להקדים
 לתת צדקה לעני לעורר מדת הרחמים.

דרש דוד / פורים 533 ה' ה'ס"ט

ועל פי זה יש לבאר את דברי רבי ישראל סלנט (הובא בכתבי הסבא מקלם, פורים מאמר נח, זו לשונו: "יש סברא
 כי יום פורים הכיף הוא כ"ף הרמיון - יצמו פורים - פירוש, כי פורים גדול מיום הכפורים... ולדברינו מתבאר, שיום
 הכיפורים הוא בחינת 'רחמים בדין', כמו שכתב הרמב"ן (ויקרא כג, כד): 'ראש השנה יום דין רחמים, ויום הכפורים
 יום רחמים בדין', שכן עיצומו של יום הכיפורים מכפר מתוך דין הימים הנוראים, ולכן פורים דומה לו בכך שאף הוא
 בחינת 'רחמים בדין', ואף גדול ממנו מפני שבפורים כבר נגזרה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד, ומתוך כך הופיעה
 עליהם מדת הרחמים, ועיין עוד לעיל במאמרנו 'ימי הפורים האלה'.

40

שנאמר (אסתר ט, כח): 'ימי הפורים האלה לא
 יעברו מתוך היהודים'.

וזאת, על פי מה שתמדה חז"ל (פסחים ג ע"א)
 על הכתוב (זכריה יד, ט): "ביום ההוא
 יהיה ה' אחד ושמו אחד" - "אטו האידנא
 לאו אחד הוא? ותיצרו: "לא כעולם הזה
 'העולם הבא, העולם הזה' - על בשורות
 טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל
 בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת,
 לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב".

והנה, על פי פשוטם של דברים, נראה
 * שלעתיד לבוא תהא טובתם של
 ישראל שלימה, עד שלא יודקו לברכת
 "ברוך דין האמת", אלא לברכת "הטוב
 והמטיב" בלבד. אולם יתכן שיש להוסיף
 ולבאר באופן אחר, שלעתיד לבוא יכירו

ויש לרמז ענין זה במלת גאול"ה,
 שהיא אותיות גאל ו"ה, לרמז
 שאנו עומדים ומצפים שיגאל הקב"ה
 אותיות ו"ה החסרות בגלות. והנה בנס
 פורים היה מעין הבחינה של מחיית
 עמלק, כי המן ובניו מרוע עמלק נתלן
 על העץ, על כן גם בפורים נשלם השם
 והכסא מעין הגאולה העתידה, לכן
 חיקנו ד' מצוות כנגד ד' אותיות הוי"ה
 שנשלמו בתליית המן ובניו. [אלא
 שהתיקון בשלימות יהיה רק בגאולה
 העתידה כשימחה שמו של עמלק לגמרי
 מתחת השמים].

על פי האמור, יפתח לנו פתח להבין
 דברי הפייטן האלקי (שבת זכור):
 "אם כל המועדים יהיו בטלים ימי
 הפורים לא נבטלים". ומקור הדבר
 כמדוד (ילקוט שמעוני משלי ט): "שכל
 המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים
 אינן בטלים לעולם". ומבאר ה"בני
 יששכר" (אדר מאמר ד אות ח), הכוונה
 שלעתיד לבוא נוכח לגילויים כל כך
 גדולים, עד שהאורות של כל המועדים
 יתבטלו, כדמיון טעם המתבטל בששים
 או במאה מעוצם מיעוטו, אולם הגילוי
 הגדול של האור שנתגלה בפורים לא
 יתבטל לעתיד לבוא עכ"ה"ק, ולפי
 האמור הביאור בזה, כי מאחר שנשלם
 * השם הוי"ה בפורים לכן אור זה לא
 יתבטל בגילוי לעתיד לבוא, שהרי גם
 אז יושלם השם הוי"ה.

38

ועל פי זה יש לבאר את דברי רבי ישראל סלנט (הובא בכתבי הסבא מקלם, פורים מאמר נח, זו לשונו: "יש סברא
 כי יום פורים הכיף הוא כ"ף הרמיון - יצמו פורים - פירוש, כי פורים גדול מיום הכפורים... ולדברינו מתבאר, שיום
 הכיפורים הוא בחינת 'רחמים בדין', כמו שכתב הרמב"ן (ויקרא כג, כד): 'ראש השנה יום דין רחמים, ויום הכפורים
 יום רחמים בדין', שכן עיצומו של יום הכיפורים מכפר מתוך דין הימים הנוראים, ולכן פורים דומה לו בכך שאף הוא
 בחינת 'רחמים בדין', ואף גדול ממנו מפני שבפורים כבר נגזרה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד, ומתוך כך הופיעה
 עליהם מדת הרחמים, ועיין עוד לעיל במאמרנו 'ימי הפורים האלה'.

39

ומתוך כך גדלה אהבתם כלפי הקב"ה עד
 מאוד, שכן אם מתוך הדין מצמיח הוא להם
 ישועה בחסדו הגדול, על אחת כמה וכמה
 שמתחם הוא עליהם בשעה שמידת הדין
 אינה מתוחה, זישראל מונגהים ברחמיו,
 ונמצא שכל הנהגתו לישראל דינה מתוך
 אהבתו להם. לפיכך, דוקא עתה נתעצמה
 אהבתם לבוראם מאוד, עד ש"הדור קבלוה
 בימי אחשוורוש" (שבת פח ע"א) - קיבלו תורה
 ומצוות מתוך שמחה ואהבה.⁷

מעשה יתבאר היטב ההבדל בין נס מפלת
 מצרים על ים סוף ובין נס הפורים,
 שכן ענינו של נס מפלת מצרים בקריעת ים
 סוף, היה גילוי מידת הדין אף מתוך מידת
 החסד - דבר המביא ליראה, ועל כן נאמר
 בו: "ויראו העם את ה'", ואילו ענינו של נס
 הפורים, היה גילוי גדול החסד מתוך עומק
 הדין - דבר המביא לאהבה, ועל כן חזרו
 ישראל וקבלו את התורה מאהבה, מתוך
 "אהבת הנס".⁸

כמעגל השנה, שלאחריו יגיע המועד העשירי, הוא זמן ביאת המשיח, שהיא למעלה מכל ההשגות שלנו.

נמצאנו למדים שכל המועדות הינם כ"חחנות" בדרך אל התכלית, ויום הפורים הוא התכלית-בעצמה, ודבר זה צריך ביאור.

43

ומחדש הארז"ל שעיקר תוקף הנס של פורים אינו בעצב ההצלה שזכו לה באותה שעה, שהרי סו"ס כך היא ההנהגה הטבעית, שבזמן של סכנה עצומה כזו מתעוררים הרחמים. אלא עיקר הנס ש"זכרם לא יסוף מורעם" (אסתר ט, כח), ושאותו תוקף של רחמנות ורחימה של אהבה שפרצו החוצה וגרמו להצלה מתחדש בכל שנה ושנה באותה מדה ממש, ואף שעכשיו אנו כבר לא באותו מצב של צרה שהייתה בזמן המן. ואומר האר"י ז"ל שענין הזה לא מצוי בשאר ימים טובים, שכל היו"ט הינם זכר למה שארע פעם, אבל בפורים עיקר היו"ט נקבע על מה שישנו כעת.

44

הקב"ה "תפר" כביכול את סדרי העולם על כלל ישראל. כל הנהגת העולם מתנהלת על פי המעשים שלנו, כפי ההשגות שלנו ולפי השכל שלנו. כביכול מציאותו יתברך נעלמת מן העולם. האמת הכרוונה הזו שסו"ס כל השליטה נמצאת בידו יתברך היא אמת נסתרת, וזוהי הנהגה של "הסתור".

סדר דברים זה הוא המהלך של כל הימים הטובים. כפסח גאל הקב"ה את ישראל והוציאם ממצרים, בזכות "ויאמן, העם" (שמות ד, לא). כיון שהקדימו ישראל "נעשה" ל"ישמע" וזכו לקבלת התורה (עי' שבת פח ע"א). כשעשו תשובה מתל להם הקב"ה. כך שכל ההנהגה של הקב"ה תלויה, כביכול, במעשיהם של ישראל. לנס חנוכה זכינו בגלל המסירות נפש של בני חשמונאי אשר יצאו יחידים למלחמה נגד היוונים.

45

נס פורים נעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו

עד שמגיעים לפורים. בפורים השתנו כל סדרי בראשית. אין עוד הנהגה של סדרי הבריאה. כלל ישראל חטאו באופן שנתחמה עליהם גזירת כליה. כשבשמים חותמים, זו מציאות. בחותם אמת של דין שמים נגזרה גזירת "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" (אסתר ג, ג). וכחז"ל איתא שענה הקב"ה למשה רבינו שכבר נתחמה הגזירה (אסתר רבה שם). כלל ישראל הגיעו למבוי סתום, שאין ממנו כל מוצא.

צורת הנס של פורים הייתה ללא השתתפות של כלל ישראל. כאילו שהקב"ה אומר: "אתם תלכו הצידה, ותנו לי לעשות את העבודה". השי"ת, ככבודו ובעצמו פועל לבדו. מתוך רחמים ואהבה, הוא אינו מתחשב בעבירות ומושיע את ישראל. חתימת הדין היא מציאת בסדרי העולם, אבל הקב"ה הוא למעלה מהסדר של העולם.

כדי שהקב"ה יפעל בעצמו, יש להזיז את האדם הצידה. צריך להשקותו בין עד שלא ידע בין ימינו לשמאלו, בין ארור המן לברוך מרדכי, וכשהאדם בשכרות פועל הקב"ה את הנס. כל עוד האדם חושב שהמושכות בידו, כביכול אומר הקב"ה, "אני לא יכול לעבוד, אין אני והוא יכולים לדרך כפייפה אחת". רק בשעה שהאדם שיכור והוא יודע שאינו מסוגל לעשות מאומה, יכול הוא להרגיש שמחה עמוקה, על כך שיש אחד שעושה בשבילו את כל המלאכה. זהו הענין המיוחד של פורים, שנשתנו בו סדרי בראשית. כך היה בימים ההם, וכך בזמן הזה.

בחז"ל איתא שלעתיד לבא יתבטלו כל כתבי הקודש חוץ מחמשת חומשי תורה ומגילת אסתר (ירושלמי מגילה פ"א ה"ה). נמצאנו למדים שכל התורה כולה נחלקת לשני חלקים, ה"חומש" ומגילת אסתר. ספרי הנביאים, יהושע וישעיהו, תרי עשר וכל שאר הנביאים, יכולים הם להתבטל משום שכולם נכללים בחמשה חומשי תורה. ואילו הכתוב במגילת אסתר אינו נכלל בתורה, ולפיכך אינו יכול להתבטל.

ביאור הדבר הוא שהלימוד הנלמד ממגילת אסתר הנו בגדר "חידוש" שלא מצינו כמותו בתורה עצמה. המהלך של התורה תלוי במעשיהם של ישראל, והיה אם שמע תשמעו. אבל הלימוד העולה ממגילת אסתר הוא שאחרי שכל הסדרים נגמרו ואין מהלך במציאות להציל ולהושיע את כלל ישראל, או אז מתגלית בעלותו היחידה של הקב"ה בעולם, והוא עושה כרצונו. זהו הספור של המגילה, וזהו לימוד שלא נלמד מהתורה והנביאים, אלא סוגיא המיוחדת במגילת אסתר, ולכן אינה בטלה לעתיד לבא.

47

צורת הנס של פורים מלמדת שכיד השי"ת להפוך את המציאות ברצונו. במהלך של סדרי בראשית יש לזמן משמעות וצורך, אבל בפורים הכל ביד הקב"ה ואין עוזר בידו. רק אתה האדם אל תפריע.

בזה יובן הויכוח בין מרדכי ואסתר במגילה. "ותשלח בגדים להלכיש את מרדכי" (אסתר ד, ד), מהלך ההנהגה הנכון לפי הכנתה של אסתר היה דרכי השתדלות. כלל ישראל נמצאים בסכנה, ובשעה שכזו יש לפעול בדרכי ההשתדלות. כנדי להצליח בהשתדלות צריך להתלבש כראוי, ולבא אל תוך ארמון המלוכה לשכת ביחד ולנסות לפתור את הבעיה. דעתו של מרדכי היתה, שאין השעה הזו שעת השתדלות. הדבר אינו תלוי במעשינו, וכל פעולה מצדנו לא תועיל. השעה היא שעת רחמים מלפניו, וחובתנו לעזור רחמים. אין זו תפילה אלא רחמים. לכן מרדכי לקח את הילדים, למרות שהם לא חטאו ולא נהנו מסעודתו של אחשוורוש, וכן הם לא השתחוו לצלם. כי לא היתה בזה פעולה של תשובה ותיקון החטא. אילו הענין היה תשובה היה צריך מרדכי לקבץ את ההורים המבוגרים, ולעזור אותם לתשובה. אבל מרדכי הבין שכיון שנחתמה הגזירה על ישראל אפילו תשובה לא תועיל למחוק אותה חתימה, והדרך היחידה היא לעזור רחמים. צעקתם של תינוקות של בית רבן, היא זו היכולה לעזור רחמים. "שק ועפר יוצע לרבים" (שם פס' 48)

הצום של שלשת ימים נועד לעזור רחמים, הוא לא היה צום של תשובה. מהלך של תשובה הוא התעוררות וחיוק בתורה ובמצוות כדי שיהיו ישראל זכאים בדין. אבל כעת לא יועיל חיוק וריבוי מצוות, לכן פסק מרדכי שכשעת סכנה זו מותר לבטל את מצוות הפסח, ולא אכלו מצה, ולא שתו ארבע כוסות, ויעבור מרדכי" (שם פס' יז), ובוזה אמרו להקב"ה: "אין לנו עוד מצה ומרור, ולא ארבע כוסות, אנחנו במצב של גסיסה, ואין לנו אלא לעזור רחמי אב על בנו החולה. בידך להפוך את המצב ותיקיים בנו ונהפוך הוא" (אסתר ט, א). אין הדבר תלוי בנו אלא בך.

49

פורים - הזמן ללימוד מדת הבטחון

עזיבת הכל ביד הקב"ה זהו תוכן ענינה של מדת בטחון. הפירוש של בטחון הוא, ההכרה שהכל בידי שמים וכיד השי"ת לפעול מכלי להיות תלוי במעשינו. כשאדם נוסע במטוס והוא מרגיש שהמטוס מתנדנד באויר, הוא סומך ובוטח על הטייס שידע את מלאכתו, ובאפשרותו להטיס את המטוס ללא כל חלות בנוסעים בו.

* בזה שונה יום הפורים מכל שאר המועדים, ויש בו את נקודת התכלית של כולם. פסח הוא זמן ללמוד אמונה, שכועות לתורה, ראש השנה ויום הכיפורים לתשובה וליראת שמים, סוכות לדביקות וחנוכה לנסים. פורים הוא זמן של לימוד בטחון. יש בורא לעולם, והוא ואין בלתו.

50

העבודה שלנו ביום הפורים היא, להכיר שאין סדרים ואין מציאות חתומה ומוחלטת. ביכולת של האדם יש מצב בו נגמרו האפשרויות והוא הגיע לסוף הדרך. בפורים מגיע ענין הבטחון, להכיר שאצל הקב"ה אין שום מתסום ושום הגבלה והוא יכול להפוך סדרים ולחדש מצבים. מצות היום של פורים היא לשחות עד כדי שכרות, בזה מוציא האדם את עצמו מהתמונה, הוא אינו פועל מאומה והכל בידו של הקב"ה.

לו חכמיו אם מורע היהודים מרדכי היינו שמתחוק באמונתו כיהודי נאמן, כאשר החלות ליפול לפניו נפול תפול לפניו. וזהו כוחו של עם מרדכי, גם בתקופת הסתר וחשכות שאין מי שיועק את הזעקה גדולה ומרה, הרי אנו עם מרדכי וכה האמונה והבטחון מושרשים בעמקי נפשנו, אפילו בשעה שהעבים מכסים את אור האמונה ואין מרגישים את האמונה בפועל. כמאמר מרן הס"ק מלכו"ב זי"ע ושיהודי צריך להאמין כי מאמין הוא אלא שאמונתו בהעלם, ועליו להתדיר את האמונה במח לב ואברים, ועי"ז ימשיך את ההנהגה העליונה שלמעלה מכל טבע וסדר, כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

54 ובפורים בעת משתה היין. עת רעוא דרעיון בבחי' אחת בשנה, עת מלכו של עולם אומר ליהודים השרויים בהסתר פנים ועיניהם נשואות כל השנה לשעה הגדולה הזאת, מה שאלתר ומה בקשתך, ויהודי פותח את סגור לבבו ומבקש לתת לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי. כי נמכרנו אני ועמי

55

Inside Purim

This idea can be similarly applied with respect to prayer, in that *on Purim, Hashem answers anyone who "extends his hand" to Him in prayer.

This is not to say that during the rest of the year Hashem does not answer our *tefillos*. Throughout the year Hashem does answer *tefillos*, but there are many things that can prevent Him from answering them at a particular time, for example, the accumulation of many sins, or even having poor *kavanah*, concentration, while praying. As such, when a person makes a request of Hashem during the year, it is possible that he will not be granted what he wants because Hashem has been *מְדַקְדֵּק אַחֲרָיו*, "checking after him," to see if he is worthy of it or not. However, on Purim, Hashem does not "check after the person," but instead immediately grants whatever is requested. It is only dependent on one thing — whether one extends his "hand" in *tefillah* or not.

(Chiddushei HaRim; see also *Sefer Yemei Purim*, p. 100, citing *Me'ir Einei Chachamim*; A.P.S.)

החלבוך פורים 59
והחלבוך קב
ד' אברהם ה"ו ש"א

וזו הפירוש שצריכים להמליך * החבר על עצמו, כי לכל אחד יש דבר שהוא באמת מלך עליו.

דהיינו שהוא יש לו זה הדבר ואחה צריך לקבלו ממנו, ולכן המלך * חברך עליך, וזה מביא כל כלל ישראל לידי אחדות נפלא.

ידוע כי פורים הוא זמן אחדות, וזה כל תכלית מצות משלוח מנות, ומפרש בספר גנת אגוז, משלוח מנות * איש לרעהו, מנות בנימטריא מלכות, לשלוח מלכות אחד להשני, היינו המלך חברך עליך. וזה רמז נפלא בעבודת היום.

הלכות

57 ויותר מזה ייש להבין, אם כל אחד הוא אות בתורה (אין חלק)

מאות ע"י פרי צדיק ריש פר' במדבר) כמו האור שלו הוא באמת אין סוף, כמו שכתב בשפת אמת (נשא, חנו"ד) תורת ה' תמימה פירוש תמימה שבכל אות ואות נמצא כל התורה ולכן אין מוקדם ומאוחר בתורה כי בכל אות יש הכל ולכן היא * משיבת נפש, וכל התשובה היא בכח התורה שהיא תמימה ולכן יכול כל אחד למצוא תקונו ושורשו על ידי אות אחת שבתורה, נמצא כי האור מהאות שיש לכל אדם הוא אור גדול עד מאוד שיכול להתפשט עד אין סוף.

58 ופ"י זה מוכן כי יש בכל אחד מישראל אור מיוחד שאין כבאף אחד מישראל, היינו האור של הנשמה שלו, האור של האות שלו * בתורה, כי רק הוא יש לו זה האות ורק הוא יש לו זה האור, ויסוד הדברים מכאורים בלקוטי מהר"ן.

- לכל אדם יש שלבים בחיים בהם הוא מרגיש שאינו יכול להצליח, אין לו סיכוי לסיים את הש"ס, הוא כבר לא יצליח להתפלל "שמונה עשרה" ככוונה, וכיו"ב לכל אדם בכל מצב. ההרגשה היא שהמציאות הקיימת נחתמה כבר, וזהו גור דינו. בהגיע יום הפורים נפתחים שערי שמים בבטחון מוחלט בשביד הקב"ה לשנות סדרי בראשית וליצור מציאות חדשה לגמרי. צריך לעורר החמים, לזעוק אל השם, ולבטוח עליו והוא יעשה.

פתיחות פורים שלום

מתוך הארה גדולה שפנים בפנים דיבר ה' עמכם, והרר קבלוה גם בימי אחשוורוש שאכתי עבדי אחשוורוש אני, גם במצבים כאלו קימו וקבלו את התורה באהבה ורצון. וכמו בכללות ישראל כן גם בנוגע לכל פרט, אור הפורים מאיר בכל שנה את נשמות בני ישראל לפי הדור והשנה, בעתים מאירים ובעתים שהולך חשכים ואין נוגה לו, הימים האלו מאירים בנר"כ כי יש א' בקרבנו, וכי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.

וזהו שאחז"ל (מגילה ד:): עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. ע"פ מר"א בבית אברהם בעניני חנוכה, במשמעות הברכה שאנו מברכים שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. עז"מ לבן שאינו עושה רצון אביו ומכיר בשפלותו ואינו מעז לבקש ממנו כלום, א"ל מוכיז לאביו את רוב הטובות שהיה רגיל לעשות אתו והמתנות שנתן לו, ומתוך דבריו יבין האב שאלתו ובקשתו גם עתה אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. על דרך זה אנו מזכירים לאבינו שבשמים שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, שהכוונה לעורר שיעשה עמנו נסים כמו שעשה לאבותינו. ולכן עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, אלו העניים בדעת שכל ימי עני רעים ואפילו בשבתות וחגים, ורק עיניהם נשואות למקרא מגילה שכל הפושט יד נותנים לו. * שיתן לו נפשו בשאלתו ועמו בבקשתו. ימים אלו הם הזמן לפעול ישועה למצבים קשים בחיי הפרט ובחיי עם ישראל, שנפתחים בהם שערי ישועה ורחמים לעילא ולעילא מכל דרגין, שרוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר מהדרגות העליונות ביותר.

58 חמ"ה הנצפון - ר' אא"ר

וראי שענין זה הוא מסודות התורה ואין לנו בזה מושג, ורק מה שנוכל להשיג ולהגדיר בזה הוא, שענין כתב הוא נצח, ויכתב ספר זכרון לפניו זה נצח, ואע"פ שהכל נצח, אבל בנצח גופא ישנן דרגות ובחינות, ובין הבחינה של "כלי כתב וכתב" ישנו חילוק גדול, והרי

תורה היא 'כתב' וכל מעשי המצוות הם כלא וכאפס לעומת תורה"ק, זה מיוסד ע"י הירושלמי על הפסוק "כל חפצין לא ישו בה" וכל דבר אף שגם הוא דרגא בנצח אמ דרגת כתב אין לו, ענין קבלת התורה הוא שהכלל ישראל נכתב ונתקק בתורה, והגיע לדרגא שנעשו חקוקים "ועל לוח לב * אכתבנה", כל אות שבתורה כל תג שבו הוא כתב חקוק ובה כתוב הכלל ישראל.

אבל לבחינת 'כתב' לא יגיע, לבחינה זו מגיעים רק ע"י התורה הק', וזהו מה שאמר חז"ל (מדרש משלי ט'), שכל המועדים יהיו בטלים וימי הפורים לא יחבטלו משום דפורים נעשה 'כתב'. (דעת חכמה ומטר ח"א מא' נ"ח).